

Profesor Władysław Jerzy Baranowski (fot. M. Piotrowski)

Profesor Władysław Jerzy Baranowski. W 70-lecie urodzin i 50-lecie pracy naukowej

Władysław, dla rodziny i przyjaciół Sławek, urodził się 23 kwietnia 1944r. w Warszawie, podczas okupacji niemieckiej, w rodzinie inteligenckiej. Jego ojciec – Bohdan był już doktorem historii, przedwojennym absolwentem Uniwersytetu Warszawskiego. W czasie okupacji, jako robotnik zatrudnił się w firmie przewozowej. Brał też udział w konspiracji. Matka zaś, Anna z domu Makomaska, zajmowała się domem i opieką nad dzieckiem, drżąc o życie i zdrowie niemowlaka, przysypanego gruzem i zranionego podczas Powstania Warszawskiego. Potem ta dzielna kobieta przeżywała z Nim ciężkie chwile w obozie dla internowanych w Pruszkowie.

Wiosną 1945 r. dr Bohdan Baranowski, po uzyskaniu 1. kwietnia etatu starszego asystenta w nowopowstałym Uniwersytecie Łódzkim, przeniósł się z całą rodziną, żoną, rocznym Sławkiem i teściami, do Łodzi. Otrzymał przydział mieszkaniowy na osiedlu, zwyczajowo nazywanym „Berlinkiem”, położonym w północno-zachodniej części miasta, leżącym jednak właściwie na wiejskim przedmieściu Łodzi. Miejsce to było pamiątką architektoniczną po okupacji niemieckiej. Powstało na początku lat 40. XX wieku. Mieszkańcy osiedla, wybudowanego głównie dzięki wykorzystaniu niewolniczej pracy Polaków, byli podczas okupacji urzędnikami, oficerami, ale również pracownikami usytuowanego w pobliżu dużego gospodarstwa rolnego, nastawionego na produkcję mleka i współpracującego z pobliskimi gospodarstwami chłopskimi. Znacjonalizowane po wojnie, jeszcze przez ponad 10 lat zaopatrywało miasto w mleko. Mógł więc Sławek, od wczesnego dzieciństwa, obserwować krowy przeganiane główną ulicą „Berlinka”, przy której mieszkał, na pobliskie łąki. Mógł wzrastać w materialnych warunkach zabudowy miejskiej, ale jednocześnie swoiście „oddychać” atmosferą pobliskich gospodarstw chłopskich i chłonać uroki otaczającej osiedle przyrody – lasu, łąk i czystej rzeki. Te okoliczności, ale także autorytet Ojca, wybitnego historyka i współtwórcy subdyscypliny naukowej – etnografii historycznej, w której centralne miejsce zajmowała wieś i jej kultura, z pewnością decydująco wpłynęły na określenie drogi naukowej przyszłego Profesora.

Szczęśliwe dzieciństwo Sławka na „Berlinku” i okolicach podmiejskich tego osiedla, wkrótce zdominowały obowiązki szkolne. W 1951 r., na jesieni, rozpoczął pierwszą edukację w Szkole Podstawowej Towarzystwa Przyjaciół Dzieci nr XIII, usytuowanej na pobliskiej ulicy Antoniego Mackiewicza. Tutaj

też, po ukończeniu „podstawówki”, uczył się w Liceum Ogólnokształcącym, do ukończenia 8. klasy. Następnie, po przeprowadzeniu się całej rodziny do centrum Łodzi (ul. Mariana Buczka, obecnie Aleksandra Kamińskiego nr 30), kontynuował naukę w IV LO im. E. Sczanieckiej¹.

Po pomyślnie zdanym egzaminie maturalnym i egzaminie na studia, od roku akademickiego 1962/1963 rozpoczął studia na kierunku etnografia (Wydz. Filozoficzno-Historyczny UŁ). Ukończył je 29 czerwca 1967 r., pisząc pracę magisterską, pod kierunkiem prof. dr Kazimiery Zawistowicz-Adamskiej, „Tradycyjny handel wyrobami rzemieślniczymi na targowiskach dawnego powiatu radomszczańskiego”, która wkrótce została opublikowana w „Łódzkich Studiach Etnograficznych”² i była wynikiem kilkuletnich badań terenowych. Już w czasie studiów student Sławek wziął udział w badaniach prowadzonych m.in. przez Katedrę Etnografii w rejonie projektowanej kopalni węgla brunatnego i elektrowni w Bełchatowskiem.

Mgr W. Baranowski, mimo posiadania docenionego dorobku w postaci szeregu publikacji naukowych, nie mógł tuż po studiach rozpocząć działalności naukowo-dydaktycznej, przede wszystkim w związku z zawieszeniem zapisów na studia etnograficzne w latach 1966–1972.

Kontakt zawodowy z UŁ, mający trwać blisko pół wieku, rozpoczął świeżo upieczony magister etnografii 1 października 1966 r. od objęcia etatu naukowo-technicznego w Instytucie Historycznym (obecnie Instytut Historii). W kolejności był zatrudniony jako technik stażysta (do 31 lipca 1967 r.), jako inżynier stażysta (do 31 grudnia 1968 r.) i jako inżynier (do 31 stycznia 1972 r.). Prowadził Pracownię Fotograficzną. W pracy tej wykorzystywał znaczne umiejętności techniczne i także wiedzę i orientację w zakresie nauk historycznych, realizując różnorodne zlecenia poszczególnych jednostek naukowych Instytutu. W okresie zaś wakacyjnym współpracował i opiekował się pierwszymi w naszym środowisku studenckimi obozami naukowymi historyków. Nie zaniebyszał przy tym podnoszenia kwalifikacji zawodowych, m.in. kończąc w marcu 1967 r. kurs dla kinooperatorów. Stawał się autorytetem w dziedzinie XVIII. i XIX-wiecznego rozpoznawania ikonograficznego. Jego opracowania materiałów ilustracyjnych w książkach dotyczących historii kultury, w szczególności życia codziennego tego okresu, spotkało się z pozytywną oceną recenzentów³. Jednocześnie publi-

¹ J. P. Dekowski: Noty biograficzne pracowników Łódzkiego Ośrodka Etnograficznego, „Łódzkie Studia Etnograficzne”, T. XVII, 1975, s. 19.

² W. Baranowski: Tradycyjny handel wyrobami rzemieślniczymi na targowiskach dawnego powiatu radomszczańskiego, „Łódzkie Studia Etnograficzne”, T. XI, 1970, s. 75–132.

³ Np. Całkowite opracowanie materiału ilustracyjnego do pracy: B. Baranowski, Życie codzienne wsi między Wartą a Pilicą w XIX wieku, Warszawa 1969, ss. 212.

kował wydawnictwa źródłowe⁴ oraz przygotowywał intensywnie dysertację doktorską.

Z czasem podjął nowe wyzwania naukowe, orientując się w kierunku określonym wówczas jako badania nad kulturą religijną. Od początków 1969 r. uczęszczał na seminarium doktorskie, prowadzone przez wybitnego etnografa, prof. dr. Józefa Bursztę, w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (UAM). Wykorzystując opiekę i inspirację Mistrza, 30 marca 1972 r. obronił na Wydziale Filozoficzno-Historycznym tej uczelni pracę „Kult Świętych w tradycyjnym katolicyzmie ludowym. Na przykładzie południowych powiatów woj. Łódzkiego”. Jak stwierdził promotor: „Dr Wł. Baranowski wykazał się jako wybitnie ukierunkowany i przygotowany do badań historyczno-etnograficznych. Posiadał doskonałą znajomość wszelkiego rodzaju źródeł historycznych, zarówno drukowanych, jak rękopiśmiennych i materialnych. Umie je należycie wykorzystać do opisu historycznego. Wykazał też duże umiejętności w badaniach terenowych.

Wspomniana rozprawa doktorska ma charakter historyczno-etnograficzny, porządkujący i systematyzujący mało dotąd poznane zjawisko kulturowe tzw. katolicyzmu ludowego. Rozszerza ona znacznie dotychczasową wiedzę w tym zakresie, choć od strony ściśle teoretycznej zagadnienie nie zostało wyczerpane. Autor nie ma zresztą inklinacji do teoretyzowania, jest natomiast znakomity w analizach historyczno-etnograficznych”⁵.

Po uzyskaniu pierwszego stopnia naukowego, dr W. Baranowski rozpoczął kolejny, dojrzały etap działalności zawodowej. Wrócił do swojej macierzystej jednostki naukowo-dydaktycznej. Jeszcze przed doktoratem, na wniosek kierownik Katedry Etnografii, doc. dr hab. Bronisławy Kopczyńskiej-Jaworskiej, objął etat starszego asystenta (od lutego 1972 r.), a następnie od 1 października 1972 r. został adiunktem. Ustabilizował swój główny nurt zainteresowań naukowych wokół kwestii katolicyzmu ludowego, ujmowanego z punktu widzenia metodologii, jak sam to określił, tzw. etnografii historycznej. Przy tym posiadał już doceniany, m.in. przez wybitnego znawcę historii obyczajów w Polsce nowożytnej, doc. dr. Zbigniewa Kuchowicza, dorobek: „W swych badaniach nad kulturą religijną mgr W. Baranowski podniósł (...) mało niestety w literaturze naukowej rozpatrywany, problem tzw. świętych doktorów. Kult [ten] (...) rzutował w poważny sposób na mentalność i obyczajowość szerokich kół ludności wiej-

⁴ Były ty wydawnictwa z zakresu kultury materialnej, których był współautorem. Np. B. Baranowski, W. Baranowski, J. Koliński: Katalog budownictwa przemysłowego w Polsce, T. IV, Z. 1. (Powiat Pajęczno – województwo łódzkie), Wrocław 1967, ss. 83.

⁵ Dział Spraw Pracowniczych UE (DSP), Teczka Władysława Baranowskiego (TWB) sygn. nr 394, Opinia prof. dr. Józefa Burszty (kierownik Katedry Etnografii Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu), Poznań 10 IV 1972, k. 1.

skiej. Pragnę podkreślić, że autor prace swe opierał na szerokiej bazie źródeł wywołanych, jak również bogatej literaturze przedmiotu”⁶.

Od początków zatrudnienia w Katedrze Etnografii dr W. Baranowski wziął aktywny udział w pracach organizacyjnych, związanych z reaktywowaniem, w roku akademickim 1972/1973, studiów etnograficznych, istotnie wspomagając, a nawet zastępując doc. dr hab. B. Kopczyńską-Jaworską w tych działaniach⁷.

Aktywny był również, w intensywnie wówczas prowadzonych przy współudziale Katedry, badaniach zespołowych, początkowo, w latach 1972–1976, na terenie Włocławskiego, gdzie badał „Stosunek mieszkańców wsi kujawskiej do ziemi, na podstawie zebranych i opracowanych materiałów dotyczących spraw sądowych z pow. Włocławskiego, związanych z posiadaniem ziemi – z lat 1959–1960 i 1970–1972”⁸.

Natomiast, na terenie ówczesnego woj. skierniewickiego, realizując tzw. temat węzłowy, zlecony przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (nr IV. 11. 1.), podjął kwestie: „Polska kultura narodowa, jej rozwój i percepcja”. Szczegółowo to zagadnienie, jako kierownik grupy, realizował w ramach tematu: „Rola i miejsce kultury ludowej, folkloru i kultury popularnej w kulturze narodowej”⁹.

Od 1975 r. wyraźnie rozszerzył swoje zainteresowania badawcze na problematykę rosyjskiej kultury ludowej i jej znajomości w Polsce. Opracowywał je i kontynuował m.in. w ramach prac z zakresu polskiego źródłoznawstwa etnograficznego, obejmującego Europę Wschodnią oraz pozaeuropejskie tereny obecnej Federacji Rosyjskiej. Dzięki stażowi naukowemu, który odbył w 1976 r. (pół roku) w instytutach Akademii Nauk ZSRR w Ałma-Atach i szczególnie Irkucku, mógł znacznie poszerzyć bazę źródłową, umożliwiającą intensywniejsze badania i uzyskanie drugiego stopnia naukowego. Badania te zaowocowały dwiema pracami: 1) *Polskie relacje o rosyjskiej kulturze ludowej (1831–1920)*, Łódź 1985, ss. 310 oraz 2) *Wierzenia i życie religijne ludu rosyjskiego w świetle polskich relacji z lat 1831–1920* (Studium ze źródłoznawstwa religioznawczo-

⁶ DSP, TWB, sygn. nr 394, Doc. dr Zbigniew Kuchowicz: Opinia o pracy naukowej mgr. Władysława Baranowskiego, 26 kwietnia 1972 r., k. 1.

⁷ „Prof. W. Baranowski od początku swej pracy w naszej Katedrze brał czynny udział w pracach organizacyjnych związanych z reaktywowaniem w 1972 r. kierunku studiów etnograficznych na Uniwersytecie Łódzkim, wielokrotnie zastępując kierownika Katedry”. B. Kopczyńska-Jaworska, Wniosek o odznaczenie Medalem Komisji Edukacji Narodowej dr hab. Władysława Baranowskiego, Łódź, dn. 22.02.1993. (I E i A K, Teczka personalna prof. W. Baranowskiego).

⁸ Por. W. Baranowski: Sprawy sądowe związane z posiadaniem ziemi w powiecie włocławskim w latach 1959–1960 i 1970–1972, „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Seria Etnograficzna”, Nr 18, 1875, s. 107–128.

⁹ Por. W. Baranowski, E. Nowina-Sroczyńska: Pojęcie tradycji – próba zastosowania w badaniach empirycznych, „Łódzkie Studia Etnograficzne”, XXIII, 1984, s. 9–15.

etnograficznego), Łódź 1987, ss. 232. Ostatecznie, w oparciu o tę drugą rozprawę, uzyskał na Radzie Wydziału Nauk Społeczno-Politycznych Akademii Nauk Społecznych w Warszawie (24 października 1988 r.) stopień doktora habilitowanego.

Dodajmy jeszcze, że przygotowując rozprawę habilitacyjną, której fragmenty krytycznie, ale i życzliwie, oceniała prof. B. Kopczyńska-Jaworska wraz z pracownikami naukowo-dydaktycznymi Katedry, dr W. Baranowski otrzymał w semestrze zimowym roku akademickiego 1981–1982 urlop naukowy. Nie tracił w tym czasie kontaktu z macierzystą placówką: „(...) pomimo urlopu naukowego służył pomocą, gdy tylko zachodziła tego potrzeba”¹⁰.

Twórczość naukową habilitanta kompetentnie oceniał prof. dr Zbigniew Jasiewicz z Instytutu Etnologii UAM: „Praca W. Baranowskiego wypełnia lukę w dotychczasowych studiach nad gromadzeniem przez Polaków materiałów do poznania obcych kultur ludowych. Badania te, skoncentrowane dotąd na relacjach dotyczących pozasłowiańskich ludów Imperium Rosyjskiego, pozostawiły niedopracowane i niezauważone opisy kultury ludu rosyjskiego (...) Jestem pewien, że praca W. Baranowskiego wejdzie do zestawu podstawowych lektur etnograficznych z zakresu kształtowania się w naszym społeczeństwie i etnografii zainteresowań innymi niż polska kulturami ludowymi”¹¹.

Wkrótce po zatwierdzeniu habilitacji, bowiem od 1 września 1989 r. Władysław Baranowski został powołany na stanowisko docenta, uzyskując pozytywną opinię prof. B. Kopczyńskiej-Jaworskiej. Po upływie roku, kierownik Katedry Etnografii wystąpiła z kolejnym wnioskiem sprzyjającym Jego rozwojowi naukowemu: „Biorąc w pierwszym rzędzie pod uwagę potrzeby dydaktyczne (...) wobec likwidacji stanowiska docenta popieram starania doc. dr. habil. W. Baranowskiego o mianowanie go na stanowisko profesora nadzwyczajnego”¹². Nominację na stanowisko otrzymał 28 listopada 1990 r. od J. M. Rektora UŁ.

Określając wówczas swoje plany naukowe napisał: „Moje obecne zainteresowania naukowe mieszczą się w zakresie problemów podejmowanych przez etnografię historyczną. Nadal pragnę kontynuować prace z zakresu polskiego źródłoznawstwa etnograficznego obejmującego Europę Wschodnią oraz pozaeuropejskie tereny ZSRR”¹³.

¹⁰ B. Kopczyńska-Jaworska, Wniosek o odznaczenie ... (I E i A K, Teczka personalna prof. W. Baranowskiego).

¹¹ Prof. dr Zbigniew Jasiewicz: Recenzja wydawnicza pracy Władysława Baranowskiego „Polskie relacje o rosyjskiej kulturze ludowej. 1931–1920”, s. 447. Poznań, dnia 18 października 1983 (I E i A K, Teczka personalna prof. W. Baranowskiego).

¹² DSP, TWB, sygn. nr 394, Opinia prof. dr hab. Bronisławy Jaworskiej, Kierownika Katedry Etnografii UŁ, Łódź 08.10.1990.

¹³ Doc. dr hab. Władysław Baranowski: Życiorys (1990 r.), k. 1. (I E i A K, Teczka personalna prof. W. Baranowskiego).

Po czterech latach od czasu uzyskania profesury nadzwyczajnej UŁ, gdy etnografia w nowych warunkach ustrojowych zmieniła nazwę i znacznie rozszerzyła swój krąg zainteresowań naukowych, Jubilat został trzecim w historii tej placówki jej szefem, jako kierownik Katedry Etnologii. 19 września 1994 r. Dziekan Wydziału Filozoficzno-Historycznego, prof. dr hab. Wiesław Puś, wystosował do J. M. Rektora UŁ pismo następującej treści: „W związku z przejściem na emeryturę, z dniem 30 września 1994 r., Kierownika Katedry Etnologii UŁ Pani Prof. dr habil. Bronisławy Kopczyńskiej-Jaworskiej, proszę Pana Rektora o mianowanie z dniem 01 października 1994 r. na stanowisko Kierownika Katedry Etnologii Pana Prof. nadzw. dra habil. Władysława Baranowskiego”¹⁴.

* * *

Od początku uzyskania etatu w Katedrze Etnografii Profesor ustawicznie doskonalił swoje umiejętności dydaktyczne, ściśle zresztą związane z pracami badawczymi, szczególnie prowadzonymi w terenie, w środowisku wiejskim, w regionach etnograficznych. Po reaktywowaniu studiów etnograficznych, od roku akademickiego 1972/1973 rozpoczął zajęcia w formie ćwiczeń i wykładów, głównie z ludowej kultury materialnej oraz etnografii krajów Związku Radzieckiego, etnografii Polski i Europy i „metodyki”. Prowadził też ćwiczenia terenowe objęte programem studiów etnograficznych. Seminarium magisterskie na etnografii objął od semestru zimowego roku akademickiego 1976/1977, zaś seminarium magisterskie na kierunku pedagogika zaoczna prowadził w latach 1978–1982. Od połowy lat 80. XX w. wykładał także oraz prowadził seminarium magisterskie na kierunkach „wychowanie muzyczne” i „pedagogika kulturowo-oświatowa”, również na Wydziale Fil.-Hist. UŁ.

Otaczał szczególną opieką i inspirował pozaprogramowy naukowy ruch studencki, pełniąc w latach 1977–1983 funkcję opiekuna Studenckiego Koła Naukowego Etnografów¹⁵. W ramach tych prac organizował letnie studenckie obozy naukowe, realizując program badawczy Katedry, angażując również młodych etnografów z uniwersytetów w Brnie i Bratysławie, Uniwersytetu Jagiellońskiego i UAM. W ramach polsko-czechosłowackich seminariów studenckich, udany pod względem merytorycznym był wyjazd koła naukowego na seminarium organizowane przez Katedrę Etnografii i Folklorystyki w Bratysławie, połączony z pobytem w Pradze (13–21 września 1980 r.).

¹⁴ DSP. TWB, sygn. nr 394. Pismo Dziekana Wydz. Fil.-Hist. Prof. dr hab. Wiesława Pusia z dn. 19 września 1994 r.

¹⁵ Por. W. Baranowski: Działalność Studenckiego Koła Naukowego Etnografów przy Katedrze Etnografii UŁ, „Łódzkie Studia Etnograficzne”, T. XX, 1978, s. 163–164.

W działalności Profesora ogromny nacisk został położony na organizowanie i prowadzenie ćwiczeń terenowych, objętych programem studiów etnograficznych-etnologicznych w UE. Podczas ćwiczeń wiosennych, które corocznie, przez ponad 30 lat (do 2012 r.) odbywał na Podhalu (Gliczarów Górny, Stołowe – gmina Biały Dunajec), przeważnie wspólnie z dr. Marcinem Piotrowskim, uczył studentów I roku pozyskiwania klasycznych dla etnografii źródeł wywołanych z zakresu ludowej kultury materialnej (ludowe budownictwo), jak i duchowej (zwyczaje wiosenne), poprzez zastosowanie narzędzia badawczego w postaci dyspozycji do wywiadu. Tutaj mógł liczyć, na pomoc i życzliwość miejscowego środowiska górali podhalańskich w szczególności rodzin Anny i Stanisława Maciatych („Matusów”) oraz Marii i Stanisława Skupieniów („Staszeli”)¹⁶.

Natomiast letnie ćwiczenia terenowe (dla studentów I, II, III roku) organizował, już pod kątem uzyskania źródeł wywołanych do opracowania konkretnych tematów badawczych. Początkowo prowadził je w latach 80. i na początku lat 90. w Głuchowie i Janisławicach (ówczesne woj. skierniewickie) na terenie regionu łowickiego. Jednakowoż największe osiągnięcia w tym względzie zanotował na terenie Ziemi Garwolińskiej.

Właśnie z inicjatywy Profesora, nowego kierownika Katedry Etnologii, 10 kwietnia 1996 r. odbyło się w Ośrodku Doskonalenia Animatorów Kultury w Łuczniczy k. Pilawy, spotkanie z dyrektorem Centrum Animacji Kultury w Warszawie, Stanisławem Kolbuszem. Ustalono na nim, że na terenie gmin ówczesnego województwa siedleckiego (Borowie, Garwolin, Osieck, Parysów i Pilawa) prowadzone będą przez łódzkich etnologów badania terenowe. Sformułowano jednocześnie ogólną tematykę tych badań, które miały w dalszej perspektywie badawczej dotyczyć przeobrażeń społeczno-kulturowych, zachodzących współcześnie na terenie wsi i miasteczka oraz jednocześnie przybliżyć odpowiedź na pytanie: jak integrować się z Europą, nie tracąc własnej tożsamości regionalnej? Efekt praktyczny badań powinien dać władzom samorządowym materiały do wytyczenia przez nie właściwej polityki społeczno-kulturalnej.

Zakrojone na kilka lat kontakty naukowe z Ziemią Garwolińską, przeciągnęły się, w dużym stopniu dzięki aktywności Profesora, na lat niemal dwadzieścia. Podczas modelowo organizowanych corocznym ćwiczeń terenowych w różnych miejscach (Łucznicza k. Pilawy, Miętne k. Garwolina, Żelechów i Sobolew), studenci (478 osób) udoskonalali umiejętności w zakresie budowania i rozwijania własnego warsztatu naukowego. Materiały z ćwiczeń wykorzysta-

¹⁶ Pokłosiem tych badań stała się m.in. kompetentna analiza badawcza, przedstawiająca autorytet S. Skupienia – „Staszela”, autorstwa P. Owczarka: Mędrzec wiejski, „Zeszyty Wiejskie”, Z. IV, 2002, s. 62-90.

wali w swoich pierwszych publikacjach naukowych, raportach dla samorządów terenowych i kilkudziesięciu pracach magisterskich¹⁷.

Tutaj też zrodziły się trwałe i pozytywne dla obu środowisk – samorządowców i etnologów, oparte na wzajemnej życzliwości, kontakty Profesora z: Elżbietą Woźniak-Sionek (koordynator badań i jednocześnie trwały rzecznik utrzymania związków Garwolińskiego z Katedrą Etnologii i IEiAK), Stefanem Gorą (wójtem, starostą i wicestarostą garwolińskim), Stanisławem Szostakiewiczem (dyr. Zespołu Szkół Rolniczych w Miętmem), Kazimierzem Sionkiem (wójt Parysowa), Markiem Chciałowskim (wicestarosta i starosta garwoliński), Mirosławą Miszukurką (burmistrz Żelechowa), Andrzejem Szubielskim (wiceburmistrz Żelechowa), Grzegorzem Szymczakiem (dyr. Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych w Żelechowie), Wiesławem Wieraszką (komendant Powiatowej Straży Pożarnej w Garwolinie). Ostatnio tę grupę najbliższych i najbardziej zasłużonych dla współpracy osób, wzbogacili: Andrzej Koszutski, wójt gminy Sobolew oraz Leszek Urawski, przew. Rady tej gminy i jednocześnie dyrektor miejskiego Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych.

Należy jeszcze dodać, że podczas badań w Garwolińskim udało się odkryć i upowszechnić twórczość nietuzinkowego artysty ludowego, Wiktora Muchy z Borowia¹⁸.

* * *

Funkcje szefa uniwersyteckiej etnologii obejmował Profesor po dwóch wielkich postaciach tej nauki, docenianych i w Polsce, i w europejskich środowiskach etnologicznych – prof. prof. Kazimierze Zawistowicz-Adamskiej i Bronisławie Kopczyńskiej-Jaworskiej. Wydawało się, że w tej sytuacji trudno będzie Mu sprostać zadaniom, jakie postawiło przed Nim środowisko i nauka, szczególnie, że rozpoczął swoją kadencję bez odpowiedniego zaplecza kadrowego w postaci wymaganej liczby samodzielnych pracowników naukowo-dydaktycznych. Tymczasem okazało się, że nie tylko dobrze bogacił dorobek wybitnych poprzedniczek, ale również doprowadził placówkę, którą kierował, do znacznego rozkwitu, szczególnie w dziele upowszechniania studiów etnologicznych oraz kształcenia młodych kadr naukowych.

Usamodzielnienie się naukowe dotychczasowych adiunktów (prof. prof. Ewa Nowina-Sroczyńska, Grażyna Ewa Karpińska, Katarzyna Kaniowska) oraz zatrudnienie wysokiej klasy profesorów spoza UŁ (prof. prof. Maria Wieruszew-

¹⁷ Por. W. Baranowski, A. Lech: Łódzka etnologia na Ziemi Garwolińskiej (1996–2011). Kronika współpracy, „Zeszyty Wiejskie”, Z. XVI, 2011, s. 268-287.

¹⁸ Por. M. Liszewski: Wiktor Mucha, autorytet i artysta ludowy z Borowia w Ziemi Garwolińskiej, Łódź 2006 (praca mgr, Archiwum I E i A K).

ska, Sławoj Szynkiewicz, Danuta Markowska), poparte żmudną zewnętrzną aktywnością Profesora, stworzyło możliwość powołania, na bazie Katedry, instytutu kierunkowego. Ostatecznie, po pewnej weryfikacji nazwy, został on powołany Zarządzeniem nr 13 Rektora Uniwersytetu Łódzkiego (prof. dr hab. Wiesław Puś) z dn. 14 XI 2005 r., jako Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej na Wydziale Filozoficzno-Historycznym w którego skład „(...) wchodzi następujące jednostki:

- Zakład Etnologii Polski i Europy
- Zakład Metodologii i Teorii Kultury
- Zakład Antropologii Kulturowej
- Zakład Folklorystyki

Wymienione jednostki łączą się w celu ściślejszej współpracy, w szczególności w zakresie realizacji procesu dydaktycznego”¹⁹.

Swoje miejsce naukowe znalazł Jubilat w pierwszym z wymienianych zakładów, który po likwidacji Zakładu Folklorystyki został nazwany Zakładem Etnologii i Folklorystyki²⁰. W nim realizował m.in. promotorstwo doktoratów.

Zmieniał się również charakter studiów prowadzonych przez IEiAK. W treściach nauczania trwał ruch w kierunku antropologii kulturowej. Jednocześnie, zresztą już od połowy lat 90. XX wieku, studia etnologiczne straciły swój, z punktu widzenia społecznego, elitarny charakter. Dobre warunki demograficzne również wpłynęły na to, że etnologia ze studiów dla 8–10 osób na roku, przekształciła się w kierunek dający możliwość kształcenia się dla kilkudziesięciu (nawet ponad stu) osób na pierwszym roku. Studiować etnologię pragnęło wielu zdolnych absolwentów szkół średnich z Łodzi i terenów województwa, ale także z oddalonych regionów kraju. Dla nich udało się również uruchomić studia niestacjonarne (wieczorowe i zaoczne), studia pierwszego i drugiego stopnia (licencjackie i magisterskie) oraz doktoranckie. Za wymienionymi wszystkimi zmianami kryła się efektywna aktywność organizacyjna i programowa Jubilata.

Uzyskanie przez Wydział Fil.-Hist. praw do nadawania stopnia naukowego doktora w dziedzinie etnologii, związane z udanymi zabiegami Jubilata w tym względzie, spowodowało znaczny rozwój kadrowy Instytutu. Spośród grupy najzdolniejszych absolwentów, po zdobyciu przez nich pierwszego stopnia naukowego, rekrutowała się nawet, jeszcze w ramach Katedry i przed uzyskaniem specjalizacji, grupa znakomitych dydaktyków, samodzielnie prowadzących wykłady, ćwiczenia terenowe oraz opiekujących się pracami licencjackimi: dr dr Joanna Sadowska, Paweł Schmidt, Ewa Jagiełło, Noemi Modnicka, Beata Wasilewska-Klamka, Robert Dzięcielski, Katarzyna Orszulak-Dudkowska, Inga Kuźma i Damian Kasprzyk.

¹⁹ Zarządzenie nr 13 Rektora Uniwersytetu Łódzkiego z dnia 14.11.2005 r., s. 2.

²⁰ Zarządzenie Rektora Uniwersytetu Łódzkiego nr 112 z dnia 30.06.2011 w sprawie zmiany struktury organizacyjnej na Wydziale Filozoficzno-Historycznym.

W dorobku naukowym Profesora istotne miejsce zajęły nie tylko promocje doktoratów, ale także opracowywanie kompetentnych opinii na temat prac pisanych w związku z uzyskiwaniem kolejnych stopni naukowych, rzeczowe i jednocześnie zachęcające autorów do dalszych refleksji naukowych²¹.

Talenty organizacyjno-naukowe Jubilata, nade wszystko pełnienie funkcji opiekuńczych wobec wszystkich pracowników, doktorantów i studentów, w harmonii z funkcjami administracyjnymi, tworzyło w Instytucie atmosferę sprzyjającą nieskrępowanemu wypełnianiu obowiązków pracowniczych, dającą dużo satysfakcji, a nawet radości w realizacji swoistego posłannictwa, jakim jest działalność naukowo-dydaktyczna. Trzeba przyznać, że pomoc jaką uzyskiwał Profesor w kierowaniu Instytutem, od prowadzącej sekretariat, mgr Małgorzaty Chelińskiej i od zastępczyni d.s. dydaktycznych, dr Noemi Modnickiej, okazała się nieoceniona w zapewnieniu Instytutowi funkcjonowania na odpowiednio wysokim poziomie.

Misję, jako Dyrektor IEiAK, zakończył 30 września 2012 r. Przekazał wówczas kierowanie umiłowaną placówką prof. G. E. Karpińskiej, którą już wcześniej przekonał do podjęcia odpowiedzialnego wyzwania. Uczynił to z pełnym przekonaniem co do słuszności tego wyboru, po konsultacjach z władzami dziekańskimi i pracownikami Instytutu, doceniając uczonej tej dorobek, zdolności organizacyjne i pozycję w polskiej etnologii; jednocześnie mając nadzieje na twórczą kontynuację przez Nią dzieła swego i swoich poprzedniczek.

* * *

Spośród licznych funkcji, jakie sprawował Jubilat z pożytkiem dla nauki i dydaktyki oraz życia społecznego, można wymienić tylko te najważniejsze. Wśród nich, wyeksponujemy obowiązki prodziekana Wydz. Fil.-Hist., które pełnił, wybierany na nie przez Radę Wydziału, na dwie kadencje, od 1 września 1999 r. do 31 sierpnia 2005 r. Zajmował się wówczas, w latach wyjątkowego rozkwitu Wydziału, sprawami finansowymi oraz studiów wieczorowych i zaocznym.

²¹ Wymieńmy w tym miejscu recenzję habilitacji Eugeniusza Iwańca (Droga Konstantyna Gołubowa od starowierstwa do prawosławia – UŁ 2003) oraz niektórych doktoratów: Piotra Polewskiego (Świat dawnych i współczesnych inicjacji. Studium antropologiczne rytuałów funeralnych małego miasta i wsi podhalańskich – UŁ 2005, promotor prof. E. Nowina-Sroczyńska), Alicji Kujawskiej (Kult świętych a tradycja nadawania imion na Górnym Śląsku – UAM 2005, promotor prof. J. Floreńska-Bukowska, Ewy Jagiełło (Polacy w Uzbekistanie. Tożsamość odległej diaspory – UŁ 2006, promotor prof. S. Szynkiewicz), Damiana Kasprzyka (Regionalizm płocki w okresie II Rzeczypospolitej – UŁ 2007, promotor prof. A. Lech).

J. M. Rektor UŁ prof. dr hab. Michał Seweryński mianował 22 marca 1994 r. Profesora członkiem Komisji Odwoławczej Uniwersytetu Łódzkiego do Spraw Oceny Nauczycieli Akademickich, na okres całej kadencji do 30 września 1996 r.

W działalności organizacyjno-metodycznej sporo miejsca zajęło Profesorowi muzealnictwo regionalne. Był przewodniczącym Rady Muzealnej Muzeum Wsi Radomskiej, przewodniczącym i członkiem Rady Muzealnej Muzeum w Łowiczu, przewodniczącym Rady Muzeum Regionalnego w Kutnie, oraz członkiem Rady Muzealnej Muzeum w Sieradzu.

Reprezentował łódzką etnologię na przełomie XX i XXI w. jako ekspert w Państwowej Komisji Akredytacyjnej, jak również Uniwersyteckiej Komisji Akredytacyjnej dla kierunku etnologia w UAM, UJ, Uniwersytecie Śląskim (Filia w Cieszynie) i Uniwersytecie Warszawskim.

Zaznaczając ważną pozycję w polskiej etnologii, reprezentował nasze środowisko w Prezydium Komitetu Nauk Etnologicznych PAN (od 1996 r.). Aktywizował się także jako członek Zespołu Komitetu Nauk Etnologicznych PAN, przygotowującego standardy programowe dla uniwersyteckich kierunków etnologii.

Docenić również należy inspiracje i aktywność Jubilata w pismach naukowych związanych tematycznie z etnologią. Był redaktorem Redakcji Naukowo-Dydaktycznej „Folia Ethnologica” (ostatnio od 1 stycznia 2009 r. do 31 grudnia 2012 r.). Posiada duże zasługi w powołaniu do życia „Zeszytów Wieskich”, w których jest przewodniczącym Rady Naukowej²².

Aktywność ogólnouniwersytecka Profesora, na rzecz zreformowania i rozwoju uczelni, przejawiała się m.in. udziałem w pracach Komisji d.s. Strategii Rozwoju UŁ 2000 + 10 (członek od 17 grudnia 2001 r.)

Jako aktywny członek Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego realizował program tej organizacji, m.in. pełniąc funkcję członka Zarządu i wiceprezesa Oddziału w Łodzi w latach 80. i 90. XX wieku.

W zewnętrznej działalności społecznej o charakterze zawodowym, oddawał się, z wielkimi sukcesami, pracom na rzecz akademickiego środowiska pracowniczego, w Związku Nauczycielstwa Polskiego.²³

²² Pismo to jest biuletynem naukowym Interdyscyplinarnego Zespołu Badania UŁ Wsi UŁ, powołanego Zarządzeniem Rektora UŁ z dn. 2 grudnia 1996 r. i zlokalizowanego, w dużym stopniu dzięki Profesorowi, przy I E i A K. Jubilat jest współzałożycielem tej struktury, a także jej czołowym animatorem.

²³ Szerzej na ten temat pisze w następnym tekście dr Ireneusz Kolendo: Profesor Władysław Baranowski w Związku Nauczycielstwa Polskiego.

* * *

Sukcesy Jubilata w pracy zawodowej i na niwie działalności społecznej, mogły być osiągnięte dzięki wsparciu najbliższych – rodziny; w szczególności zaś żony Grażyny, która dzieli Jego troski oraz radości od blisko pięćdziesięciu lat i podobnie jak On całe życie zawodowe przepracowała w UŁ (Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców). Również więc w życiu małżeńskim Sławek osiągnął swoisty Jubileusz, którego owocem jest syn Bartłomiej, anglista i politolog z wykształcenia, absolwent UŁ, synowa Paulina, etnolog po UAM oraz dwoje najcudowniejszych dla dziadka wnucząt, które budzą w Nim, nieznanе dotąd w swojej specyfice, uczucia szczególnej miłości. Dodajmy jeszcze, że Profesor może zawsze liczyć na pomoc ze strony młodszego brata – Krzysztofa, historyka nauki, profesora zwyczajnego w Politechnice Łódzkiej, głównie w kwestiach pozyskiwania do badań etnologicznych źródeł historycznych i stosowania w analizach badawczych metod dla tej nauki charakterystycznych.

* * *

Wyrazem uznania dla aktywności zawodowej i społecznej Jubilata, były liczne odznaki i odznaczenia, które otrzymywał głównie w czasach III Rzeczypospolitej, m.in. Złota Odznaka UŁ i Medal UŁ „W służbie Społeczeństwa i Nauki” oraz Medal Komisji Edukacji Narodowej, Srebrny i Złoty Krzyże Zasługi i ostatnio Złoty Medal Za Długoletnią Służbę (2009 r.).

Z pewnością dokonany wyżej przegląd działań naukowych, dydaktycznych i organizacyjnych Profesora nie jest kompletny, choć wyraźnie zaświadcza o Jego różnorodnej aktywności. Jesteśmy przekonani, że działalność ta nie osłabnie, gdyż znajdujemy Sławka w pełni sił twórczych. Realizuje kolejne zamierzenia naukowo-organizacyjne, szczególnie związane z dalszym inspirowaniem i prowadzeniem badań terenowych na Ziemi Garwolińskiej oraz promowaniem kolejnych doktoratów.

Informując o osiągnięciach Jubilata, doceniamy Jego wielką życzliwość wobec swoich uczniów i współpracowników. Podnosimy istnienie serdecznych więzi łączących Go z nami. I oby tak trwało ...

Andrzej Lech
(Instytut Etnologii
i Antropologii Kulturowej UŁ)

Ćwiczenia terenowe Sobolew 2014. Stoją od lewej: Stefan Gora (wicestarosta garwoliński), Andrzej Koszutski (wójt Sobolewa), Elżbieta Woźniak-Sionek, prof. Andrzej Lech, Małgorzata Tywanek (kierownik internatu), Marek Chciałowski (starosta garwoliński), Leszek Urawski (dyrektor Zespołu Szkół w Sobolewie), prof. Władysław Baranowski. (fot. K. Sionek)

Profesor z wnuczętami: Kalinką i Bazylkiem. (fot. B. Baranowski)